



**Komparativni pregled „Izveštaja Evropske komisije za BiH za 2016. godinu“ i „Alternativnog izvještaja za BiH 2016“**  
**Inicijative za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine**

Inicijativa za monitoring evropskih integracija BiH objavila je četvrti *Alternativni izvještaj* u kome je predstavljen pregled napretka Bosne i Hercegovine u ispunjavanju Političkih kriterija za pristupanje EU (poglavlje 2. u Izveštaju koji objavljuje Evropska komisija) u 2016. godini.<sup>1</sup> Izveštaj je rezultat zajedničkog rada skoro 30 bh. organizacija civilnog društva koje djeluju na poljima ljudskih prava, političke odgovornosti i vladavine prava. *Alternativni izvještaj za BiH 2016: Politički kriteriji* objavljen je u julu 2016. godine i odnosi se na period od ljeta 2015. godine do ljeta 2016. godine. Izveštaj je dostavljen Delegaciji EU u BiH, Evropskoj komisiji, Evropskom parlamentu, kao i svim institucijama vlasti u BiH.

*Izveštaj Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2016. godinu*<sup>2</sup> objavljen je 9.11.2016. godine, a odnosi se na period od oktobra 2015. godine do septembra 2016. godine.

U ovom dokumentu predstaviti ćemo treći uporedni pregled Izveštaja Evropske komisije (EK) i Alternativnog izvještaja. Cilj komparativne analize je da utvrdi podudarnosti i razilaženja u odnosu na Izveštaj Evropske komisije, te da ustanovi u kojoj mjeri je EK u svojim zaključcima i preporukama uzela u obzir nalaze i preporuke organizacija civilnog društva predstavljene u Alternativnom izvještaju.

**Uključenost nalaza i preporuka Alternativnog izvještaja u zvanični izvještaj Evropske komisije**

Poređenjem ovogodišnjih izvještaja Evropske komisije i Inicijative za monitoring EU integracija BiH, uočava se da su i dalje prisutna razilaženja oko istih pitanja kao i u prethodnim izvještajima (poštovanje zakonskih propisa u radu parlamenata i vlada; ocjena provođenja popisa

<sup>1</sup> Alternativni izvještaj za BiH 2016: Politički kriteriji, URL: [http://eu-monitoring.ba/site/wp-content/uploads/2016/07/HRP\\_alternativni-izvjestaj\\_BOS\\_12.07.2016.-web.pdf](http://eu-monitoring.ba/site/wp-content/uploads/2016/07/HRP_alternativni-izvjestaj_BOS_12.07.2016.-web.pdf)

<sup>2</sup> Bosnia and Herzegovina 2016 Report, URL: [http://europa.ba/wp-content/uploads/2016/11/20161109\\_report\\_bosnia\\_and\\_herzegovina.pdf](http://europa.ba/wp-content/uploads/2016/11/20161109_report_bosnia_and_herzegovina.pdf)

stanovništva; zanemarivanje kršenja radničkih prava). Podudarnosti u nalazima i preporukama<sup>3</sup> u izvještajima takođe se ponovo javljaju u istim oblastima kao i u prošlogodišnjim izvještajima.

I dalje se pokazuje nespremnost EK da eksplicitno ukaže na političke aktere odgovorne za nezakonito i/ili nedemokratsko ponašanje, kao i tendencija da se ne upušta u komentarisanje brojnih izrazito problematičnih dešavanja, koja su imala destabilizirajući efekat na prilike u BiH, poput održavanja referenduma i “kontramitinga” vlasti u RS, otvorenih pritisaka na pravosuđe od strane političkih aktera iz oba entiteta, pokušaje usvajanja legislative kojom bi se unazadio nivo zaštite ljudskih prava u BiH i sl. Primjetan je kontinuirani nedostatak volje da se prepoznaju i imenuju problemi koji se pojavljuju u implementaciji Reformske agende, koji proizlaze iz politizacije i opstrukcije ovih procesa, te se ogledaju u izuzetno netransparentnom radu institucija. Zabrinjavajuće je što se na taj način i dalje šalje poruka akterima u BiH da su ovakvi postupci prihvatljivi i da se formalni napredak u ispunjavanju uslova, čak i onda kada do njihovog ispunjavanja zapravo i nije došlo (vidjeti *1.3 Uprava*) može ostvariti na uštrb kvaliteta demokratskih procesa i dobre uprave.

## **1. Demokratija i vladavina prava**

### **1.1 Ustavi**

U Izvještaju EK još jednom je navedeno da nije bilo napretka u implementaciji odluke Evropskog suda za ljudska prava (ECHR) u slučajevima “Sejdić i Finci” i “Zornić” protiv BiH, te da je Ustav BiH i dalje diskriminatoran, kako su pokazale odluke ECHR u navedenim slučajevima, te u slučaju “Pilav”.

U Alternativnom izvještaju je napomenuto da Vijeće ministara BiH, nakon što je prošle godine usvojilo Akcioni plan za provedbu odluka ECHR u ovim slučajevima, u protekloj godini nije imalo nikakvih daljnjih aktivnosti na implementaciji ovih odluka. Izvještaj EK se nije osvrnuo na ovaj nalaz, iako je u prošlogodišnjem izvještaju usvajanje *Akcionog plana za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu „Zornić protiv Bosne i Hercegovine“* i *„Sejdić i Finci protiv Bosne i Hercegovine“*, istaknuto kao pozitivan korak ka implementaciji odluka ECHR. Izvještaj EK je ponovo propustio da pomene inicijative koje nastoje da se proces ustavnih reformi učini transparentnim i inkluzivnim, naročito sa aspekta rodne ravnopravnosti.

### **1.2 Parlamenti**

Izvještaj EK stavlja naglasak na poboljšanu međusobnu saradnju parlamenata, te konstatuje da je postignut napredak u usvajanju legislative kojom se ispunjavaju prioriteti proistekli iz Reformske agende.

---

<sup>3</sup> Vidjeti Prilog: Poređenje preporuka za 2016. godinu

Alternativni izvještaj, sa druge strane, ističe sve učestaliju praksu usvajanja ključnih zakona u hitnoj proceduri i narušavanja demokratskih procesa od strane legislativnih tijela. Ovi zaključci su uglavnom ignorisani u Izvještaju EK. Problem sve češćeg korištenja hitnih procedura konstatovan je samo u odnosu na rad Narodne skupštine Republike Srpske, iako se on ni u kojem slučaju ne može vezati samo za ovo parlamentarno tijelo.

Poseban naglasak u Alternativnom izvještaju stavljen je na netransparentno, a u slučaju Federacije BiH i neustavno, usvajanje novih Zakona o radu, koje je u oba entiteta bilo praćeno višestrukim kršenjem principa socijalnog dijaloga i saradnje sa socijalnim partnerima. Izvještaj je detaljno predstavio sve neregularnosti koje su pratile usvajanje ovih zakona, uključujući i odluku Ustavnog suda FBiH o neustavnosti procedure donošenja Zakona o radu FBiH; te posljedice ovakvih postupaka na radno zakonodavstvo i socijalni dijalog u BiH. Nijedan od ovih nalaza nije uzet u obzir u Izvještaju Evropske komisije.

Oba izvještaja konstatovala su da je nastavljen problem sa nepotpunim sastavom Palamenta FBiH. Neprocesuiranje slučaja “kupovine poslanika” u NSRS ni ovoga puta nije spomenuto u izvještaju Evropske komisije.

### **1.3 Uprava**

U pogledu funkcionisanja izvršne vlasti, Izvještaj EK pozitivno ocjenjuje kontinuitet u radu na Reformskoj agendi, efikasnu saradnju državnog i entitetskih nivoa na njenom ispunjavanju, usvajanje Akcionog plana za njenu implementaciju, te usvajanje dokumenata u skladu sa reformskim prioritetima. U potpunosti su izostali brojni problemi koji su detaljno predstavljeni u Alternativnom izvještaju.

U izvještaju je konstatovano da je mehanizam koordinacije usvojen u avgustu, bez ikakvih dodatnih pojašnjenja. Postupak usvajanja Odluke o mehanizmu koordinacije u Vijeću ministara u januaru 2016. godine, detaljno opisan u Alternativnom izvještaju zbog svoje izrazite netransparentnosti, potpuno je zanemaren. Ovakav pristup je posebno problematičan s obzirom na činjenicu da je aplikacija BiH za članstvo u EU predata u februaru 2016. godine, kada je konstatovano da su uslovi za predaju aplikacije ispunjeni, uključujući i navodno usvajanje mehanizma koordinacije. Evropski parlament je, takođe, u svojoj Rezoluciji o Izvještaju za BiH za 2015. godinu pozdravio “usvajanje odluke kojom je uspostavljen mehanizam koordinacije o EU pitanjima”, govoreći o odluci usvojenoj u januaru. Kontradiktorne poruke poput ovih pokazuju nastavak zabrinjavajuće prakse da se kvalitet demokratskih procesa ne uzima u obzir prilikom procjene napretka BiH, te da se tijela EU u ovakvim situacijama ponašaju kao saučesnici bh. političkih aktera u netransparentnim procesima.

Pored navedenog, Izvještaj EK nije se osvrnuo ni na činjenicu da je *Uredba o vršenju ovlaštenja*

*u privrednim društvima sa učešćem državnog kapitala iz nadležnosti FBiH*, koja je bila povod za raspad postizborne koalicije u FBiH, proglašena neustavnom od strane Ustavnog suda FBiH, te je konstatovano samo to da su imenovanja upravnih odbora “nastavljena bez problema”. Na sličan način je tretiran i proces imenovanja novih ministara u Vijeću ministara BiH.

Referendum u Republici Srpskoj održan je dva mjeseca nakon objavljivanja Alternativnog izvještaja. U izvještaju su detaljno predstavljene okolnosti koje su mu prethodile, te je istaknuto da se radi o kršenju odluke Ustavnog suda BiH. U trenutku pisanja izvještaja nije bio poznat datum održavanja referenduma, ali je ukazano na iskazanu namjeru Predsjednika RS da se referendum održi na isti dan kada i Lokalni izbori. Izvještaj Evropske komisije objavljen je nakon održavanja referenduma, ali je u potpunosti ignorisana politička kriza koju je izazvao u državi, pa i regionu. Izostavljena je i činjenica da je referendum organizovan samo sedam dana prije Lokalnih izbora, čime je vladajuća stranka u RS narušila izborni proces, iskoristivši referendum kako bi uticala na rezultate lokalnih izbora, koristeći ga kao sredstvo za vođenje predizborne kampanje. U izvještaju je navedeno samo da je Vlada RS organizovala referendum “ignorišući odluku Ustavnog suda BiH da se on odloži dok se ne donese odluka o njegovoj ustavnosti”.

#### **1.4 Ustavni sudovi**

Izvještaji se podudaraju u konstatovanju problema neprovođenja odluka Ustavnog suda.

Izvještaj EK nije, međutim, uzeo u obzir nijedan od problema istaknutih u Alternativnom izvještaju, koji se odnose na političke pritiske na ustavne sudove u FBiH i BiH, uključujući i pokušaj da se sastav Ustavnog suda BiH izmjeni zakonom, iako je definisan Ustavom; potrebu za usvajanjem novog zakona koji bi precizirao trenutno nejasne odredbe; diskriminacijom osoba koje ne pripadaju konstitutivnim narodima pri imenovanju članova ustavnih sudova; još uvijek neustavan Poslovnik Ustavnog suda RS i sl.

#### **1.5 Izbori**

U oba izvještaja konstatovan je problem sa neprovođenjem odluke Ustavnog suda BiH o Mostaru, te je naglašeno da je rješavanje ovog pitanja prioritet kako bi se u ovom gradu mogli održati izbori, koji ni ove godine nisu održani.

Izvještaj Evropske komisije se, za razliku od Alternativnog izvještaja, ne osvrće na činjenicu da je proces izmjena Izbornog zakona, i pored formiranja radne grupe čiji je primarni zadatak bio da iznađe rješenje za održavanje izbora u Mostaru, ponovo tretiran isključivo kao međustranački pregovor, bez istinske volje da se rješenje nađe unutar zakonodavnih institucija.

## **1.6 Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine**

Izvještaji su uglavnom podudarni u ocjenama rada institucije Ombudsmana, uključujući pozitivne ocjene otvorenosti procedure imenovanja novih ombudsmana; te ukazivanje na potrebu da se pojačaju finansijski i kadrovski kapaciteti institucije, kako bi ona efikasno obavljala svoj posao.

Izvještaj EK, međutim, ne uzima u obzir probleme iznesene u Alternativnom izvještaju, kao što su nastavak diskriminacije osoba koje ne pripadaju konstitutivnim narodima pri imenovanju ombudsmana; neefikasan mehanizam odlučivanja, te kašnjenje sa izradom nacrtu *Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH* i njegovo neusvajanje u PS BiH zbog političkih nesuglasica.

## **1.7 Civilno društvo**

Pokretanje platforme za e-konsultacije pri izradi pravnih propisa u državnim institucijama, ocijenjeno je kao pozitivan korak u oba izvještaja. Izvještaj Evropske komisije, pak, konstatuje određeni napredak u zakonskom okviru za finansiranje organizacija civilnog društva i razvoju mehanizama za saradnju institucija sa civilnim društvom, premda uz napomenu da i dalje ne postoji jedinstveni okvir za efikasnu saradnju i potpuna transparentnost finansiranja, što je navedeno i u Alternativnom izvještaju.

U Alternativnom izvještaju pored toga je istaknuto i da nije bilo napretka na važnim pitanjima, poput formiranja jedinstvenog registra udruženja i fondacija u BiH, te da je pokrenuto usvajanje legislative kojom bi se kompromitovala nezavisnost organizacija civilnog društva od institucija vlasti, što nije spomenuto u Izvještaju EK. Pitanje civilnog nadzora nad snagama bezbjednosti je u Izvještaju Evropske komisije obrađeno u okviru poglavlja o civilnom društvu, iako ovaj nadzor vrše parlamenti.

## **1.8 Reforma javne uprave**

Izvještaji se podudaraju u ocjeni novih zakonskih rješenja u FBiH, koja nose rizik od dodatne politizacije javnog sektora; u ocjeni da se javni budžeti i dalje usvajaju netransparentno, bez učešća građana/ki i bez adekvatnog izvještavanja o izvršavanju budžeta; kao i u generalnoj ocjeni da na ovom polju nije bilo napretka u protekloj godini.

Sa druge strane, u Izvještaju EK je pozitivno ocijenjeno to što su budžeti za 2016. godinu usvojeni na vrijeme (osim u Brčko Distriktu), zanemarujući činjenicu da su usvojeni u hitnoj proceduri. Takođe, postupak Vlade RS kojim je penzijski sistem prešao na trezorsku isplatu

nakon finansijskog kolapsa PIO Fonda, u Alternativnom izvještaju ocijenjen je (u sklopu pregleda stanja socijalnih prava), kao opterećenje na budžet koje će naročito ugroziti isplate socijalnim kategorijama. U Izvještaju EK ovaj aspekt je zanemaren, te je ovaj potez Vlade RS posmatran samo sa aspekta promjene sistema internih kontrola javnih fondova, iako je zbog njega već došlo do kašnjenja u ispunjavanju finansijskih obaveza Vlade RS.

## **2. VLADAVINA PRAVA I KORUPCIJA**

### **2.1. Pravosudni sistem**

Zaključci o toku reforme sektora pravosuđa, stepenu nezavisnosti i transparentnosti, te efikasnosti pravosuđa, uglavnom su podudarni u oba izvještaja. Uočljiva je jedino razlika u tretiranju političkih pritisaka na pravosuđe, gdje je, kao i u poglavlju koje se odnosi na funkcionisanje vlada, Alternativni izvještaj eksplicitno istakao problem sa vršenjem pritiska na Sud i Tužilaštvo BiH povodom hapšenja predsjednika SBB-a Fahrudina Radončića u trenutku formiranja nove vladajuće koalicije u FBiH. Izvještaj Evropske komisije sadrži zaključak da su nastavljeni politički pritisci na pravosuđe, ali je ovaj konkretan slučaj nije pomenut, iako se radilo o otvorenim i javnim pritiscima sa najviših nivoa izvršne vlasti.

### **2.2 Borba protiv korupcije**

Sličan stepen podudarnosti uočava se i u ocjenama napretka u borbi protiv korupcije, gdje je u oba izvještaja istaknuto da istinskog napretka nije bilo, iako je formalno došlo do usvajanja određenih akata iz oblasti borbe protiv korupcije.

## **3. LJUDSKA PRAVA I ZAŠTITA PRAVA MANJINA**

### **3.1 Međunarodni instrumenti za zaštitu ljudskih prava**

Ocjena primjene uspostavljenih mehanizama za zaštitu ljudskih prava slična je u oba izvještaja. Podudarna je, takođe, i konstatacija da se mora pristupiti izradi obuhvatne Strategije za ljudska prava u BiH, koja još uvijek nije izrađena, iako je bila u planu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH za 2016. godinu.

### **3.2 Sloboda okupljanja i udruživanja**

U Alternativnom izvještaju, kao alarmantno je istaknuto ponašanje nositelja vlasti u Republici Srpskoj u odnosu na proteste koje je u maju ove godine organizovala opozicija. Izvještaj je dokumentovao brojne pokazatelje nastojanja da se spriječi slobodno okupljanje u Banja Luci,

poput stvaranja administrativnih prepreka za okupljanje na javnom prostoru (uključujući i organizovanje kontramitinga), korištenja huškačke retorike protiv organizatora i širenja nacionalne netrpeljivosti, instrumentalizacije medija i sl. Izvještaj takođe konstatuje da je nastavljeno usvajanje restriktivne legislative, ovaj put u Tuzlanskom kantonu, kojom se sužavaju prostori na kojima se mogu organizovati javna okupljanja. Ništa od navedenog nije uzeto u obzir u Izvještaju Evropske komisije, koji je, na ovu temu, konstatovao samo to da se sloboda okupljanja “generalno poštuje”.

### **3.3 Prava žena i rodna ravnopravnost**

Generalni zaključci o stanju u ovoj oblasti su slični u oba izvještaja. Alternativni izvještaj je, međutim, posvetio dosta prostora podzastupljenosti žena u politici u BiH, te osudio pokušaje da se, kroz izmjene Izbornog zakona, dodatno oslabe zakonske provizije namijenjene postizanju ravnopravnog učešća žena u političkom životu. Izvještaj Evropske komisije na ovu je temu konstatovao tek to da su žene i dalje podzastupljene u političkom i javnom životu. Pitanje nejednakih prava porodilja u FBiH takođe je dobilo mnogo više prostora u Alternativnom izvještaju, iako ovaj problem jeste konstatovan i u Izvještaju EK. Slična je situacija i sa mnogim pitanjima vezanim za rodnu ravnopravnost u zapošljavanju i obrazovanju.

### **3.6 Prava djece i mladih**

Po pitanju prava djece, izvještaji imaju slične zaključke u odnosu na problem nasilja nad djecom, vršnjačkog nasilja, te pitanja djece koje su žrtve trgovine ljudima; s tom razlikom da Izvještaj EK izostavlja izmjene Krivičnog zakona kojima je trgovina ljudima definirana kao manje opasna kriminalna djelatnost i proslijeđena nižim nivoima vlasti. Pored toga, Izvještaj EK pogrešno navodi da nije bilo izmjena Krivičnog zakona FBiH, koje su se desile u martu 2016. kada je on usklađen sa Konvencijom Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima.

Izvještaji su, pak, imali različite fokuse, gdje je Izvještaj Evropske komisije najviše prostora posvetio pitanjima postupanja sa maloljetnicima u pravnom sistemu, što je tema koja nije detaljno pokrivena Alternativnim izvještajem. Nasuprot tome, Alternativni izvještaj je posvetio mnogo više prostora pitanju zbrinjavanja djece bez roditeljskog staranja, to jest neadekvatnog i diskriminatornog sistema hraniteljstva i uslova za usvajanje djece; kao i problemu nedovoljne uključenosti djece u predškolsko obrazovanje. Problem nedovoljnog obuhvata djece zdravstvenom zaštitom, naročito tendencija ka isključivanju djece iz marginalizovanih grupa iz zdravstvenog osiguranja, konstatovan je u Izvještaju EK, ali bez identifikovanja specifičnog slučaja koji je naveden u Alternativnom izvještaju (izmjena zakona u Tuzlanskom kantonu). Diskriminacija u obrazovanju spomenuta je u Izvještaju EK samo u kontekstu problema “dvije

škole pod jednim krovom”, dok su ostali oblici diskriminacije u školstvu izostavljeni.

### **3.5 Osobe s invaliditetom**

Prava osoba sa invaliditetom predstavljaju temu kojoj je posvećeno najmanje prostora u Izvještaju EK u odnosu na Alternativni izvještaj, ali i temu koja je sama po sebi vrlo šturo pokrivena kako u ovom, tako i u prethodnim izvještajima o BiH. Generalni zaključci o diskriminaciji osoba sa invaliditetom u odnosu na uzrok invaliditeta, diskriminaciji u zapošljavanju, te potrebi za harmonizacijom legislative u ovoj oblasti svakako nisu pogrešni, ali ni izbliza ne pokrivaju veliki broj problema koji su navedeni u Alternativnom izvještaju. Među njima su nepristupačnost fizičkog okruženja, neprovođenje usvojenih strategija za osobe sa invaliditetom, loš pristup zdravstvenoj zaštiti (naročito za žene sa invaliditetom), problem inkluzije u obrazovanju, te izostanak saradnje i podrške institucija organizacijama koje se bave pravima osoba sa invaliditetom.

### **3.6 Suzbijanje diskriminacije**

Oba izvještaja konstatuju da je postignut izvjestan napredak kada je usvojen *Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije BiH*, kojim je unaprijeđen pravni okvir zaštite od diskriminacije u BiH.

### **3.7 Zločin iz mržnje i govor mržnje**

U oba izvještaja pohvaljeno je usvajanje izmjena i dopuna Krivičnog zakona Federacije BiH, kojima se sankcionišu krivična djela počinjena iz mržnje. Takođe, oba izvještaja konstatuju da je procesuiranje ovih slučajeva neadekvatno, te da ne postoji sistematsko prikupljanje podataka o prijavljenim slučajevima govora mržnje i zločina iz mržnje.

### **3.8 Lezbejke, gej, biseksualne, trans\* i interspolne osobe**

Kao i u prethodnom izvještaju, Evropska komisija je usvojila gotovo sve zaključke koji su izneseni u Alternativnom izvještaju u vezi sa pravima LGBTI osoba.



### **3.9 Povratnici/e i imovinska prava; nacionalne manjine i Romi/kinje**

Kao i u prošlogodišnjem izvještaju, Evropska komisija ni ovog puta nije uzela u obzir zaključke Alternativnog izvještaja koji se odnose na probleme povratnika/ca koji proizlaze iz novih zakonskih odredaba kojima se reguliše prijava boravišta, registracija za izbore, javna služba, te imovinska pitanja. Isti je slučaj i sa pravima djece povratnika/ca u obrazovnom sistemu, kao i sa potencijalnim posljedicama (ne)priznavanja popisa stanovništva u Republici Srpskoj.

U odnosu na prava Roma/Romkinja, oba izvještaja imaju slične zaključke, pri čemu je Alternativnim izvještajem pokriveno i pitanje potrebe za poboljšanjem mehanizma imenovanja članova *Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH*, koje u Izvještaju EK nije uzeto u obzir.

## **4. MEDIJI I SLOBODA IZRAŽAVANJA**

Oba izvještaja prepoznaju iste probleme u medijskoj sferi, uključujući pitanje obezbjeđivanja uslova za rad i finansiranje javnih emitera, potrebu da se osigura transparentnost vlasništva nad medijima, političke pritiske na medije, te napade na novinare/ke koji nisu adekvatno procesuirani.

## **5. TRANZICIJSKA PRAVDA**

### **5.1 Regionalna pitanja, međunarodne obaveze i tranzicijska pravda**

U oba izvještaja je naglašeno da nisu usvojeni državni Zakon o žrtvama torture i državna Strategija tranzicijske pravde, te da postojeća *Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina* nije implementirana u predviđenom roku. Izvještaj EK se, za razliku od Alternativnog izvještaja, ne osvrće na problem žrtava torture koje su često primorane da same plaćaju sudske troškove u procesima koje su pokrenule, te da ne postoji program reparacije. U oba izvještaja negativno je ocijenjen rad na pronalazanju nestalih osoba, te su istaknuti politički pritisci u radu Instituta za nestale osobe.

Izvještaji se razlikuju u ocjeni regionalne saradnje na polju procesuiranja ratnih zločina, koja je u Izvještaju EK ocijenjena pozitivno, dok Alternativni izvještaj, kao i Izvještaj glavnog haškog tužitelja Vijeću sigurnosti UN-a za 2015. godinu, navode da je na ovom polju došlo do pogoršanja.

## **5.2 Ratni zločini**

Alternativni izvještaj, pored gore navedenog, sadrži i zaključke o političkim pritiscima na pravosuđe u procesuiranju ratnih zločina; ukazuje na probleme koji nastaju zbog prebacivanja optužnica na tužilaštva na nižim nivoima; ukazuje na potrebu da se ojačaju kapaciteti tužilaštava za rad na procesuiranju ratnih zločina. Ovi zaključci su izostali u Izvještaju EK. Oba izvještaja konstatuju određeni napredak u procesuiranju seksualnog nasilja u ratu, ali i ukazuju na probleme u ovoj oblasti.

## **6. ODABRANE TEME: EKONOMSKO-SOCIJALNA PITANJA**

### **6.1 Rad, zdravstvo i socijalna politika**

U oba izvještaja je navedeno da je došlo do blagog pada nezaposlenosti, ali da je ona i dalje visoka. Izvještaj EK ni ovog puta nije uzeo u obzir zaključke Alternativnog izvještaja o kršenju radničkih prava, povezanog sa privatizacijskim kriminalom, koje i dalje dovodi do protesta obespravljenih radnika/ca. Štaviše, privatizacija se tretira isključivo kao korak potreban za postizanje tržišne ekonomije, bez osvrta na posljedice koje je do sada imala za radnička i socijalna prava.

U oblasti socijalne politike, u oba izvještaja je konstatovano da je ona i dalje neujednačena i da ne obezbeđuje jednaka prava na teritoriji cijele države, te da se bazira na statusu umjesto na potrebama. Alternativni izvještaj, za razliku od Izvještaja EK, daje osvrt na kontinuirane probleme sa finansiranjem sistema PIO u oba entiteta. Izvještaj EK, pored toga, nije uzeo u obzir zaključke Alternativnog izvještaja o problemima sa ostvarivanjem zdravstvene zaštite nezaposlenih osoba, te sa ostvarivanjem reproduktivnih prava žena u okviru sistema zdravstvene zaštite.

### **6.2 Popis stanovništva**

Evropska komisija je i u ovom izvještaju nastavila da ignoriše evidentne probleme sa provođenjem i objavljivanjem rezultata popisa provedenog 2013. godine. U ovogodišnjem izvještaju navedeno je da je objavljivanje rezultata popisa obavljeno u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama u junu 2016. godine, što je ocijenjeno kao "izuzetan napredak u oblasti društvene statistike". Ova je konstatacija vjerovatno najudaljenija od bilo kog pojedinačnog nalaza Alternativnog izvještaja, s obzirom da su u njemu detaljno dokumentirani problemi koji su prethodili konačnom objavljivanju rezultata, do trenutka kada je tekst izvještaja završen. Kako se u samom izvještaju navodi, politizacija cijelog procesa je bila tolika da je dovela u pitanje samo objavljivanje rezultata popisa, te je čak najavljeno da će Republika Srpska provesti novi popis ukoliko se oni objave u skladu sa preporukama međunarodnih statističkih institucija.

Izvještaj Evropske komisije je, pak, obuhvatio i period nakon objavljivanja popisnih rezultata, ali

je i pored toga ignorisana činjenica da Republika Srpska i dalje odbija priznati objavljene rezultate popisa kao legitimne, te da su organi vlasti u ovom entitetu više puta najavili da će objaviti i koristiti sopstvene rezultate, različite od onih koje je potvrdila Agencija za statistiku BiH. Time je nastavljena teško objašnjiva praksa institucija EU da se ignorišu svi, više nego očigledni problemi koji su se u procesu provođenja popisa nizali od samog njegovog početka, preko objave rezultata, a može se očekivati i da će se nastaviti ukoliko RS ostvari namjeru da objavi i koristi zasebne rezultate popisa.

### Prilog: Poređenje preporuka za 2016. godinu

<a href="#">Alternativni izvještaj za BiH 2016.</a>	<a href="#">Izvještaj Evropske komisije za BiH 2016</a>
<b>1. DEMOKRATIJA I FUNKCIONISANJE DRŽAVE</b>	
<b>1.1 Ustavi</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Usvojiti amandmane na Ustav BiH i ostale ustave u BiH kojima se ukida etnička diskriminacija i pružaju jednaka politička prava svim građanima/kama;</li> <li>- Ugraditi u Ustav BiH definiciju ravnopravnosti između žena i muškaraca i zabranu direktne i indirektno diskriminacije žena u javnoj i privatnoj sferi;</li> <li>- Dijalog o ustavnim reformama voditi isključivo u institucionalnom okviru, transparentno i uz učešće zainteresovane javnosti, ekspertske zajednice i civilnog društva.</li> </ul>	
<b>1.2 Parlamenti</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Zaustaviti praksu donošenja zakona u hitnoj proceduri, naročito sistemskih zakona, te onih koji imaju značajan uticaj na život građana/ki u BiH;</li> <li>- Zaustaviti praksu kršenja zakonskih procedura u parlamentarnim procesima.</li> </ul>	
<b>1.3 Uprava</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Procese od značaja za javnost voditi transparentno i uz učešće zainteresovane javnosti na svim nivoima vlasti u</li> </ul>	

BiH, uz poštovanje socijalnog dijaloga i demokratske prakse.	
1.4 Ustavni sudovi	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Kroz donošenje zakona jačati nezavisnost Ustavnog suda BiH;</li> <li>- Uskladiti Poslovnik o radu Ustavnog suda Republike Srpske sa Ustavom BiH;</li> <li>- Sudije/sutkinje ustavnih sudova imenovati u propisanim rokovima, na transparentan i formalno-pravno ispravan način, bez političkih blokada;</li> <li>- Formalno utvrditi odgovornost Vijeća ministara BiH da nadzire i sprovodi odluke iz apelacionih nadležnosti Ustavnog suda BiH.</li> </ul>	
1.5 Izbori	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- U transparentnoj i demokratskoj proceduri usvojiti izmjene Izbornog zakona BiH, koje će omogućiti provođenje lokalnih izbora u gradu Mostaru.</li> </ul>	
1.6 Institucija ombudsmena/ombudsmana za ljudska prava Bosne i Hercegovine	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Radi unapređenja efikasnosti rada Institucije otkloniti preklapanje u obavljanju poslova između ombudsmena, te uvesti strukturiranu podjelu rada unutar Institucije;</li> <li>- Pri usvajanju novog zakona o ombudsmanu za ljudska prava BiH strogo ispoštovati preporuke Međunarodnog koordinacionog komiteta i Venecijanske komisije.</li> </ul>	
1.7 Civilno društvo	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Raditi na dosljednoj primjeni postojećeg Sporazuma za saradnju organizacija civilnog društva i institucija na nivou BiH, te uspostavi sličnih mehanizama na entitetskom nivou;</li> <li>- Implementirati transparentne i inkluzivne mehanizme za javne konsultacije s organizacijama civilnog društva na svim nivoima vlasti;</li> <li>- Usvojiti strategiju za razvoj civilnog društva na državnom i entitetskim nivoima, uz konkretne mjere koje će uključiti sistematsko finansiranje kroz odgovarajuće fondove i uključivanje civilnog društva u</li> </ul>	

<p>proces izrade i donošenja javnih politika i zakona.</p>	
<p>1.8 Reforma javne uprave</p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Uspostaviti novi strateški okvir za nastavak reformskog procesa u skladu sa najboljim praksama participativnih procesa, uz konsultacije sa organizacijama civilnog društva, ekspertskom i akademskom zajednicom;</li> <li>- Uključiti javnost i zainteresovane strane u sve zakonodavne inicijative u oblasti javne uprave, uz adekvatne konsultacije, javne rasprave i analize procjena učinka, te pravovremeno i adekvatno obavještavati javnost o ovim procesima.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Razviti, usvojiti i početi provedbu novog državnog strateškog okvira za reformu javne uprave, uz jako političko vođstvo uz jako političko vođstvo i smjernice za reformu javne uprave;</li> <li>- Osigurati provedbu efikasnog sistema menadžmenta ljudskih resursa, te provesti izmjene zakonskog okvira javne službe kroz inkluzivan proces, baziran na dokazima, kako bi se smanjio rizik od politizacije javne službe na svim administrativnim nivoima;</li> <li>- Usvojiti cjelodržavni program reforme upravljanja javnim finansijama, u skladu sa novim strateškim okvirom za reformu javne uprave.</li> </ul>
<p>2.1. Pravosudni sistem</p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Hitno usvojiti Akcioni plan za Strategiju reforme sektora pravde u BiH, ubrzati rad institucija na ispunjenju obaveza koje su uzrokovane dosadašnjim kašnjenjem, te definirati odgovornost institucija za neispunjenje obaveza preuzetih ovim dokumentom;</li> <li>- Ažurirati postojeći Pravilnik o sukobu interesa članova Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH (uvođenje pravila o kontroli i provjeri imovinskih kartona članova VSTV-a BiH, ali i ostalih sudija/ sutkinja i tužilaca/ teljica), te izrada smjernica o sukobu interesa za cijelo pravosuđe.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Usvojiti akcioni plan za implementaciju Strategije reforme sektora pravde 2014-2018 i ustanoviti jasan sistem praćenja implementacije;</li> <li>- Provesti smjernice o sukobu interesa, disciplinskim sankcijama i integritetu pravosuđa koje je usvojilo Visoko sudsko i tužilačko;</li> <li>- Uvesti jače kvalitativne kriterije za imenovanje i ocjenjivanje sudija i tužilaca;</li> <li>- Nastaviti sa razvijanjem programa obuke, naročito za polazni nivo i upravne pozicije, uključujući obuku o etičkim i disciplinskim pitanjima;</li> <li>- Reformisati provedbene proceduralne zakone kako bi se efikasno smanjio broj neriješenih</li> </ul>

	komunalnih predmeta u sudovima i uvela sudska medijacija u odabranim sudovima.
2.2 Borba protiv korupcije	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Hitno ojačati odredbe Zakona o sukobu interesa i uvesti nezavisno tijelo za nadzor nad njegovim provođenjem (proširivanje komisije uključivanjem predstavnika/ca civilnog društva, ili uključivanje jednakog broja predstavnika/ ca pozicijskih i opozicijskih stranaka);</li> <li>- Podići nivo provjere i uvesti novčane sankcije za netačne prijave imovinskih kartona imenovanih zvaničnika/ca Centralnoj izbornoj komisiji BiH.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Usvojiti usklađene akcijske planove i obezbijediti provođenje i praćenje antikorupcijskih strategija, naročito na nivou države i entiteta Republika Srpska;</li> <li>- Ustanoviti tijela za prevenciju korupcije tamo gdje ih još nema i osigurati njihovu saradnju sa Agencijom za borbu protiv korupcije;</li> <li>- Izmijeniti legislativu kako bi se osiguralo efikasno praćenje konflikta interesa na nivou države, entiteta FBiH i Brčko Distrikta, te unaprijediti zakonski okvir koji reguliše imovinske kartice i zaštitu “zviždača”;</li> <li>- Osigurati primjenu oštrijih kazni za krivična djela vezana za korupciju, kako bi se postigao jači efekat demotivisanja za ovakva krivična djela.</li> </ul>
3.1 Međunarodni instrumenti za zaštitu ljudskih prava	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Hitno postići politički dogovor između Vijeća ministara BiH i entiteta da bi se pristupilo izradi, a zatim i provedbi strategije za ljudska prava i osnovne slobode BiH.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Usvojiti cjelodržavnu Strategiju za ljudska prava i borbu protiv diskriminacije;</li> <li>- Uvesti harmonizovan, efikasan i besplatan sistem pravne pomoći širom države i obezbijediti pristup pravdi bez diskriminacije.</li> </ul>
3.2 Sloboda okupljanja i udruživanja	
3.3 Prava žena i rodna ravnopravnost	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Na adekvatan način riješiti pitanje osnivanja, funkcionisanja i finansiranja sigurnih kuća u FBiH, te</li> </ul>	

<p>unaprijediti institucionalni okvir za borbu protiv nasilja u porodici na svim nivoima;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Uvesti rodnu kvotu od 50% žena i muškaraca na kandidatskim listama, te poduzeti dodatne mjere koje se odnose na učešće manje zastupljenog spola (npr. kroz dodjeljivanje mandata sa kompenzacijskih listi);</li> <li>- Kroz Gender akcioni plan i godišnje operativne planove po GAP-u, provoditi mjere za uključivanje ravnopravnosti spolova u nastavne sadržaje;</li> <li>- Ujednačiti pravo na porodijske naknade kroz poseban zakon i fond na nivou FBiH.</li> </ul>	
<h3>3.6 Prava djece i mladih</h3>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Donijeti državni Akcioni plan za zaštitu djece i sprečavanje nasilja nad djecom putem informacijskokomunikacijskih tehnologija;</li> <li>- Harmonizirati krivično zakonodavstvo u skladu sa Konvencijom Vijeća Evrope o sprečavanju seksualnog nasilja nad djecom;</li> <li>- Donijeti zakone o hraniteljstvu u oba entiteta i Brčko distriktu;</li> <li>- Obezbijediti bezuslovni pristup zdravstvenoj zaštiti za djecu - Harmonizirati i obezbijediti redovnu isplatu socijalnih davanja i naknada za porodice sa djecom.</li> </ul>	
<h3>3.5 Osobe s invaliditetom</h3>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Usvojiti nove strategije za izjednačavanje mogućnosti i unapređenje položaja osoba s invaliditetom, vodeći računa o nužnosti alokacije neophodnih sredstava za njihovu implementaciju, te jačanje sistema odgovornosti onih koji su zaduženi za implementaciju;</li> <li>- Obezbijediti potrebne uslove za puno i aktivno učešće osoba s invaliditetom u svim segmentima društvenih aktivnosti, uključujući i proces evropskih integracija, kako bi se osigurala implementacija prava garantovanih Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom;</li> <li>- Uskladiti zakonske propise sa odredbama Konvencije kod obezbjeđivanja podrške u donošenju odluka za osobe sa intelektualnim i mentalnim invaliditetom.</li> </ul>	
<h3>3.6 Suzbijanje diskriminacije</h3>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Usvojiti prijedlog izmjena i dopuna Zakona o zabrani diskriminacije BiH;</li> <li>- Uspostaviti praksu godišnjeg izvještavanja o pojavnim oblicima diskriminacije sa</li> </ul>	

<p>prijedlogom mjera za uklanjanje i sprečavanje trendova diskriminacije;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Izraditi i usvojiti Strategiju za suzbijanje diskriminacije u BiH.</li> </ul>	
<p>3.7 Zločin iz mržnje i govor mržnje</p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Izmijeniti krivične zakone FBiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta tako da se prošire osnove na kojima je zabranjeno izazivati mržnju, netrpeljivost i razdor, u skladu sa osnovama prepoznatim kroz regulaciju krivičnih djela počinjenih iz mržnje;</li> <li>- Uključiti obavezno obrazovanje o krivičnim djelima počinjenim iz mržnje u nastavne planove policijskih akademija Republike Srpske i Federacije BiH, te u stalne i specijalističke programe obuke policajaca/ki, tužitelja/ki i sudija/sutkinja;</li> <li>- Izraditi protokol kojim će se jasno propisati saradnja policije i pravosudnih organa u procesuiranju slučajeva krivičnih djela počinjenih iz mržnje s ciljem njihovog brzog i efikasnog rasvjetljavanja.</li> </ul>	
<p>3.8 Lezbejke, gej, biseksualne, trans* i interspolne osobe</p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Izraditi, usvojiti i provoditi višegodišnji Akcioni plan za ravnopravnost LGBTI osoba s ciljem suzbijanja predrasuda, diskriminacije i nasilja na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika;</li> <li>- Usvojiti i provoditi zakone Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko Distrikta kojima bi se zakonski priznale istospolne zajednice;</li> <li>- Usvojiti i provoditi zakone Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko Distrikta kojima bi se zakonski uredili svi pravni i medicinski aspekti promjene spola;</li> </ul>	
<p>3.9 Povratnici/e i imovinska prava; nacionalne manjine i Romi/kinje</p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Osigurati zakonski okvir na državnom nivou kojim se uređuje pitanje naziva i upotrebe službenih jezika;</li> <li>- Uskladiti Sporazum o posebnim potrebama djece povratnika u pristupu obrazovanju sa propisima na državnom i entitetskom nivou;</li> <li>- Izvršiti reviziju instrukcija nadležnim policijskim organima u vezi sa primjenom Zakona o prebivalištu i boravištu s ciljem adekvatne primjene propisa za</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Revidirati Akcioni plan u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite Roma, u skladu sa operativnim zaključcima sa seminara o uključivanju Roma, uključujući i neophodna budžetska sredstva za provedbu preuzetih obaveza.</li> </ul>



<p>raseljena lica i povratnike/ce; - Osigurati standarde minimalne zastupljenosti građana/ ki iz reda konstitutivnih naroda i Ostalih pri zapošljavanju u javnim službama;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Hitno pristupiti izradi nove strategije za rješavanje problema Roma/Romkinja, koja će biti usklađena sa Platformom Evropske unije, uz obuhvatanje svih oblasti u kojima Romi ne ostvaruju svoja prava;</li> <li>- Usvojiti zasebne akcione planove za pojedinačne oblasti, posebno za zdravlje, stanovanje, zapošljavanje i obrazovanje Roma/ Romkinja, te primijeniti intersektorski pristup u realizaciji;</li> <li>- Obezbijediti finansijska sredstva za realizaciju strategije i akcionih planova;</li> <li>- Ojačati kapacitete Odbora za Rome/Romkinje pri Vijeću ministara BiH kroz utvrđivanje preciznih kriterija za izbor članova/ ica Odbora;</li> <li>- Ozvaničiti i obilježavati datume od značaja za Rome/Romkinje;</li> <li>- Pri rješavanju romskih pitanja i radu na romskim akcionim planovima neophodno je osnaživati i uključivati predstavnice i predstavnike romske zajednice u BiH.</li> </ul>	
<h4>4. MEDIJI I SLOBODA IZRAŽAVANJA</h4>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Usvojiti legislativu kojom će se osigurati transparentnost medijskog vlasništva i finansiranja medija iz javnih budžeta;</li> <li>- Harmonizirati zakone o javnim servisima sa krovnim Zakonom o javnom RTV sistemu, te uspostaviti održiv model finansiranja javnih medija i depolitizovati proces izbora i imenovanja upravnih odbora, programskih savjeta i direktora/ica javnih servisa;</li> <li>- Osigurati efikasniju zaštitu sigurnosti novinara/ki kroz dopune krivičnih zakona i zakona o krivičnom postupku na svim nivoima vlasti u BiH;</li> <li>- Spriječiti političke uticaje na rad Regulatorne agencije za komunikacije radi efikasnije regulacije tržišta elektronskih medija i poštovanja profesionalnih standarda novinarstva.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Osigurati odgovarajuću zaštitu novinara i reakcije nadležnih službi na slučajeve prijetnji novinarima;</li> <li>- Završiti reformu sistema javnih emitera, uključujući sredstva za finansiranje javnih servisa, usklađivanje entitetskih zakonskih okvira sa zakonom na državnom nivou, te obezbjeđivanje političke neutralnosti upravnih odbora javnih servisa;</li> <li>- Usvojiti potrebnu legislativu za osiguranje transparentnosti medijskog vlasništva, uključujući i online medije;</li> <li>- Usvojiti i provesti mehanizam za prikupljanje pretplate koji bi osigurao finansijsku stabilnost i političku nezavisnost javnih emitera;</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Završiti prelazak na digitalno emitovanje;</li> <li>- Osigurati političku, finansijsku i operativnu nezavisnost Regulatorne agencije za komunikacije.</li> </ul>
<b>5. TRANZICIJSKA PRAVDA</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Predmeti kategorije A, obrađeni na Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju, trebaju postati prioritet da bi se preostalo vrijeme za implementaciju državne strategije iskoristilo najefikasnije i najsvrsishodnije;</li> <li>- Usvojiti zakon o žrtvama torture u BiH;</li> <li>- Napraviti program reparacije kako bi se umanjile posljedice pretrpljenih trauma žrtava, te kompenzirala njihova materijalna i nematerijalna šteta i izvršio povrat imovine.</li> </ul>	
<b>6. ODABRANE TEME: EKONOMSKO-SOCIJALNA PITANJA</b>	
<b>6.1 Rad, zdravstvo i socijalna politika</b>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>- Na osnovu analize primjene odredaba novih zakona o radu do kraja 2016. godine izmijeniti i dopuniti članove koji nisu dovoljno razjašnjeni, ili postoje problemi u primjeni, te pojačati inspekcijski nadzor nad primjenom novih zakonskih rješenja;</li> <li>- Uskladiti zakonska rješenja iz oblasti socijalne i zdravstvene zaštite sa novim rješenjima u vezi s pravom na porodiljsko odsustvo za očeve;</li> <li>- Izjednačiti naknade u oblasti socijalne zaštite da bi se svim građanima/kama osigurao jednak tretman i ista prava u oblasti rada, socijalne i zdravstvene zaštite;</li> <li>- Ukinuti odredbe kojima se zdravstveno osiguranje nezaposlenih osoba uslovljava rokovima prijavljivanja na evidenciju zavoda za zapošljavanje;</li> <li>- Usvojiti okvirni Zakon o liječenju neplodnosti biomedicinski potpomognutom oplodnjom na državnom nivou.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Razviti nezavisni socijalni dijalog;</li> <li>- Modernizovati zakonski okvir za zdravstvo i socijalnu sigurnost i uskladiti ih između entiteta;</li> <li>- Hitno provesti aktivne mjere zapošljavanja u cilju smanjenja visoke nezaposlenosti, naročito među mladima, te obezbijediti efikasnu podršku onima koji traže posao;</li> <li>- Provesti reforme javnog zdravstva i obezbijediti međuentitetsku saradnju na ovom planu;</li> </ul>

## O INICIJATIVI

**Inicijativa za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine** je neformalna koalicija trideset organizacija civilnog društva koja doprinosi praćenju reformi i nadgleda primjenu politika, prava i standarda Evropske unije, fokusirajući se na pitanja demokratizacije, vladavine prava, te ljudskih i manjinskih prava.

Saznajte više o Inicijativi na: <http://eu-monitoring.ba/o-inicijativi/>

### *Aktivne članice su:*

Asocijacija za demokratske inicijative, Sarajevo  
BH novinari, Sarajevo  
BIRN BiH, Sarajevo  
Centar za istraživačko novinarstvo, Sarajevo  
Centar za mlade Kwart, Prijedor  
Centar za političke studije, Sarajevo  
Fondacija Cure, Sarajevo  
Fondacija 787, Sarajevo  
Forum ZFD BiH  
Helsinški parlament građana, Banja Luka  
Inicijativa mladih za ljudska prava, Sarajevo  
Udruženje Kali Sara Sarajevo,  
MyRight - Empowers People with Disabilities, Sarajevo  
Oštra nula, Banja Luka  
Prava za sve, Sarajevo  
Transparency International, Banja Luka/Sarajevo  
TRIAL – Track Impunity Always, Sarajevo  
Sarajevski otvoreni centar  
Udruženje tranzicijska pravda, odgovornost i sjećanje, Sarajevo  
UG za analizu javnih politika, Banja Luka  
Vaša prava BiH  
Zašto ne, Sarajevo  
Zemlja djece, Tuzla  
Žene ženama, Sarajevo

### *Inicijativu koordinira:*

Sarajevski otvoreni centar  
[info@eu-monitoring.ba](mailto:info@eu-monitoring.ba)

### *Inicijativu podržavaju:*

ACIPS, Sarajevo; Asocijacija studenata Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli; Banjalučko udruženje kvir aktivista (BUKA), Banja Luka; Centar za socio-ekološki razvoj, Banja Luka; Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu; Crvena, Sarajevo; Evropski istraživački centar, Sarajevo; Green Council, Sarajevo; Infohouse, Sarajevo; OKC Abrašević, Mostar; Perpetuum Mobile, Banja Luka; Udruženje PEKS, Živinice; Vesta, Tuzla; Vanjskopolitička inicijativa BiH, Sarajevo; Zeleni Neretva, Konjic